

Тема 3. Класичні цивілізації Європи та Близького Сходу

(VII – V ст. до н. е.)

МЕТОДИ ПРАВЛІННЯ

Адміністрація та державні установи мали вирішальне значення для правління. Централізоване правління було метою більшості королів та імператорів: серед найуспішніших централізаторів були Персія та Рим, Китай та Індія.

Суспільства, організовані на основі міста-держави, такі як Фінікія, Стародавня Греція та майя, мали тенденцію бути культурно уніфікованими, але політично децентралізованими.

Законодавчі кодекси та суди забезпечували виконання правил, хоча в більшості давніх держав вони не гарантували рівного ставлення до всіх класів – еліти часто отримували більше прав і привілеїв, а також м'якше покарання за злочини.

Бюрократія дозволяла правителям здійснювати свою волю на великих територіях. Серед завдань, які вони виконували, були збір податків, забезпечення правопорядку, мобілізація продовольства та ресурсів, військова оборона, регулювання торгівлі (включаючи створення валют і стандартів мір і ваги), а також утримання інфраструктури (дороги, канали, поштові зв'язки). систем і так далі).

Більшість правителів створювали регіональні та місцеві рівні управління та делегували повноваження чиновникам на цих рівнях. Персія була поділена на провінції (сатрапії), якими керували сатрапи, а великими територіальними одиницями (провінціями) в Римі керували проконсули.

У Китаї Цінь (221 до н. е. – 206 до н. е.) і Хань (206 до н. е. – 220 р. н. е.) імперія була організована на великі зони, які називалися джун, а потім на менші округи. Гупта та Маурія в Індії також керували кількома рівнями управління.

Інші методи правління включали релігійне виправдання (мандат небес у випадку Ханьського Китаю, священницькі функції, на які претендували лідери, такі як правителі інків та майя, уявлення більшості суспільств про те, що правитель якимось чином благословлявся богами), стверджуючи, що спадщина попереднього режиму (як це зробив Гупта (320–550 рр.) в Індії, наслідуючи імперію Маурія), і створення таємної поліції або мережі шпигунів та інформаторів для спостереження за власним народом.

Офіційні релігії були одним із способів зміцнити почуття лояльності та соціальної єдності, але вони також могли викликати обурення в державах з різноманітним населенням. Деякі імперії нав'язували свою офіційну релігію всім підданам, тоді як інші, такі як ранні перси та Індія за правління Мауріїв і Гуптів, тією чи іншою мірою практикували віротерпимість. Оскільки це полегшувало завдання правління, імперська політика Риму полягала в тому, щоб дозволити тим, кого він завоював, поклонятися, як їм заманеться, якщо вони коряться римським богам і поважають богів Риму разом зі своїми власними. Олександр Македонський дотримувався подібної політики.

Проекція сили часто призводила до війни, що вимагало ефективного застосування військової сили. Китай, Рим, Маурійська Індія, грецьке місто-держава Спарта та майя були відомі потужними сухопутними арміями.

Хоча коні були невідомі в Америці, кочові народи в Євразії набули особливого досвіду у війні на колісницях і кавалерії, звичаї, які з часом були запозичені більш розвиненими суспільствами. (Винахід стремена, швидше за все, китайцями в 300-х роках н. е., зробив боротьбу верхи на коні ще ефективнішою.)

Потрібні були велике багатство та спеціальні здібності, щоб досягти успіху у морській війні, яка, як правило, була сильною стороною суспільств з економікою, заснованою на торгівлі, таких як Фінікія та грецьке місто-держава Афіни.

Облога, мистецтво захоплення міст, вимагало знання інженерії та було особливо сильною стороною римлян, індійців та китайців.

Щоб збільшити свої армії, не залучаючи занадто багато власних фермерів і робітників, або придбати війська з певними бойовими навичками (такими як стрільба з лука, облога, кіннота чи морська війна), держави часто наймали найманців або вербували солдатів з підкорених народів.

Дипломатія запропонувала менш насильницький і дешевший спосіб поширення влади. Держави шукали союзників, укладали договори про припинення або уникнення воєн і намагалися тримати своїх суперників розділеними або воювати один з одним.

Політичні радники Маурія придумали відому фразу «ворог мого ворога — мій друг», а римляни — гасло «розділай і володарюй», але всі великі держави діяли відповідно до цих принципів.

«Розділяй і володарюй» був особливо корисним для імперій, яким загрожували численні кочові племена, багато з яких не любили одне одного так само, як і саму імперію. Таким чином Китай поведився зі степовими кочівниками, а Рим робив те саме з різноманітними варварами на своїх кордонах.

Деякі штати знущалися над своїми сусідами, щоб вони стали державами-данниками, вимагаючи грошей або диктуючи політику, не вдаючись до витрат і проблем, пов'язаних із їх завоюванням. Ханський Китай та Гупта Індія спиралися на цю техніку.

Ефективна проекція сили вимагала належного харчування та постачання армій і флотів, а також щоб вони могли ефективно пересуватися. Передові держави проклали лінії постачання та отримали контроль над морськими шляхами, особливо в Середземному морі. Вони будували дороги, що дозволяло швидко пересування військ, а також сприяло торгівлі. Великою королівською дорогою Персії довжиною 1600 миль можна було проїхати менш ніж за тиждень, а мережа доріг Риму була шедевром інженерії.

Укріплення у вигляді міських стін захищали населені пункти. Вони також захищали кордони: відомі приклади – Велика стіна в Китаї та стіна Адріана в римських землях, побудована приблизно на кордоні між сучасною Англією та Шотландією.

СОЦІАЛЬНІ СТРУКТУРИ

Міста відрізняли цивілізовані суспільства від менш розвинених. Вони слугували центрами торгівлі, особливо якщо це були морські або річкові порти. Вони розміщували великі храми та монастирі, а також служили гарнізонами та верфями для військових сил. Вони також надавали урядові місця.

До великих міст тієї епохи належать Персеполіс (церемоніальна столиця Перської імперії), Чан'ань (столиця Ханського Китаю та ключовий пункт на Шовковому шляху), Паталіпутра (головне місто імперій Мауріїв і Гупта в Індії), Афіни (місце народження демократія, торговельна та морська сила грецьких міст-держав), Карфаген (фінікійський порт на узбережжі Північної

Африки та ранній ворог Риму), Рим (італійська батьківщина найбільш ефективно централізованої держави в стародавньому світі), Александрія (столиця Олександра Македонського в Єгипті та найбільш космополітичний центр освіти в Середземномор'ї), Константинополь (східна штаб-квартира Римської імперії та Візантійської імперії, що послідувала за нею, розташована на перехресті між Європою та Азією) і Теотіуакан (Мексика).

Для більшості досучасних суспільств була характерна низька соціальна мобільність, а деякі, як-от Індія та Персія, підтримували суворі кастові системи, які взагалі не допускали мобільності. Елітний статус, як правило, передавався у спадок.

Елітний статус, як правило, передавався у спадок. Навіть коли заслуги відігравали важливу роль у отриманні роботи в бюрократії (як у випадку з іспитами на державну службу в Китаї), була потрібна грамотність, доступна лише небагатьом у будь-якому суспільстві. Багатство аристократичних класів, як правило, ґрунтувалося на власності на землю (часто успадковуваний), тоді як купці створювали багатство через комерцію та торгівлю. Сильний купецький клас, як правило, означав вищий ступінь соціальної мобільності, як в Афінах і Фінікії, а також певною мірою в Римі.

Кожне суспільство мало організувати виробництво праці та їжі. На жаль, загальні рішення включали рабство та кріпацтво, які дозволяли слугам виконувати домашні завдання та виконувати кваліфіковані функції, а також робочу силу для фізично обтяжливої роботи, як-от вирощування їжі.

Вільні представники низів сплачували ренту землевласникам, а також податки чи данину державі іноді грошима, іноді натурою (продуктами чи іншими товарами). Як кріпаки, так і вільні люди могли бути мобілізовані проти їхньої волі державами чи поміщиками для забезпечення робочою силою барщини, яка зазвичай передбачала масштабні проекти, такі як розчищення лісів і болот, зрошення полів або будівництво доріг. (Для цих цілей також використовувалася праця в'язнів.)

Система знайдена в Андах, включала елементи кріпосного права та барщини.

Іншою формою організації праці була військова служба, або рекрут, — представників нижчих класів призвали служити солдатами або матросами (Персія).

Більшість суспільств підтримували систему зберігання та розподілу їжі, чи то для надзвичайних ситуацій, чи для щоденного використання. Рим зберіг соціальний порядок, забезпечуючи зерно, більшу частину якого було з житниці Єгипту, простим людям за невелику ціну або безкоштовно.

Римляни створювали розкішні розваги з тією ж метою, що спонукало декого говорити про хліб і видовища як про грубий спосіб тримати суспільства під контролем.

Основні суспільства цієї епохи без винятку були патріархальними, хоча особливості поведінки з жінками відрізнялися від місця до місця, а також з часом.

ІМПЕРСЬКИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ УКЛАД

Imperial overstretch, also known as **Imperial overreach**

Імперська надмірність, також відома як імперська надмірність, описує ситуацію, за якої імперія виходить за межі своїх військово-економічних можливостей і часто руйнується в результаті такої політики. Цю ідею популяризував історик Єльського університету Пол Кеннеді у своїй книзі «Зліт і падіння великих держав» 1987 року.

Держави та імперії розпадалися з різних причин і різними способами. Кінець міг настати раптово або поступово, і це могло бути зумовлено насамперед внутрішніми чи зовнішніми факторами. Часто проблема виникала через надмірність: держава брала на себе занадто багато обов'язків, витрачала занадто багато грошей або завойовувала занадто багато територій, щоб її правителі, бюрократія та армія могли впоратися. Як правило, до падіння призвело поєднання факторів, а не одна причина.

(для питань)

- Нерозумне або корумповане політичне керівництво
- Повстання та соціальна напруга, спричинені надмірним оподаткуванням або несправедливістю з боку еліти

- Громадянські війни Завоювання більшої території, ніж можна ефективно керувати
- Економічні спади та порушення регіональної торгівлі
- Нехтування інфраструктурою, такою як дороги. Війна з однією чи декількома передовими державами або раптова поява могутнього ворога
- Постійні, довготривалі переслідування з боку набігів або мігруючих кочівників (класичні приклади: германські та азіатські варвари, що атакують Рим)
- Фактори зовнішнього середовища, такі як зміна клімату, стихійні лиха або поява нових захворювань (таких як віспа, кір або бубонна чума)
- Екологічні проблеми, спричинені власними силами, такі як перенаселення, надмірне використання деревини (вирубка лісів), надмірне використання води (опустелювання) або замулення річок і ерозія ґрунту, спричинені надмірним землеробством або великими будівельними проектами.